

Галина Іванівна Пушак

канд. екон. наук, доц.

ORCID 0000-0002-2487-8374

e-mail: gpush@i.ua,*Микола Юрійович Васи́лів,**Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ В УКРАЇНІ НА КОНКУРЕНТНИХ ЗАСАДАХ

Постановка проблеми. Існуючі реалії засвідчують той факт, що взаємовідносини суб'єктів господарювання на ринку природного газу далекі від стандартів, притаманних затвердженню у європейській практиці, та характеризуються низкою системних проблем. Запровадження у вітчизняну господарську практику європейських стандартів, формування відповідної системи інституційного забезпечення ринку природного газу потребує адаптації до специфіки функціонування як українського паливно-енергетичного комплексу зокрема, так і вітчизняної економічної системи загалом.

Серед ключових стратегічних завдань у реалізації даного процесу доцільно відзначити забезпечення достатності, доступності та безпечності постачання природного газу для вітчизняних споживачів, врахування балансу інтересів між виробниками, постачальниками (транспортуючими, газорозподільними компаніями) та споживачами (побутовими і непобутовими), формування законодавчо-інституційного підґрунтя для активізації інвестиційно-інноваційного розвитку даної сфери. Розвиток існуючого на сьогодні національного ринку природного газу значною мірою визначається негативним впливом недосконалого господарсько-правового регулювання, а також відсутнього впливу на нього зі сторони монопольних компаній, що в кінцевому підсумку формує системні загрози для національної енергетичної та економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування умов здійснення конкурентної господарської діяльності та вільного вибору є базовою цінністю сучасної ринкової економіки. Проте, в діючих економічних системах наявні природні монополії, які формують стратегічні і соціально-важливі галузі та, відповідно, потребують регулювання їхньої діяльності з боку держави.

Явище монополізму має місце як в ринковому, так і в неринковому середовищі, проте, незважаючи на саму його природу та спільні риси в різних середовищах, демонструє принципово різні прояви в тих чи інших економічних системах [1].

Дослідженню суті конкурентного середовища та вивченню основних чинників, що його формують, присвячено наукові праці як українських, так і іноземних дослідників. Зокрема теоретико-прикладним засадам функціонування ринку з ознаками природної монополії приділяли увагу В. Базилевич [1], В. Брич [2], Л. Верелл, Т. Сундквіст [3], А. Котловський [4], К. Прахалад, В. Кривуцький, Ю. Стадницький [5], О. Швед [6] та ін.

Вивченню питань функціонування галузевих ринків в умовах конкурентного середовища присвя-

чено дослідження таких вчених, як О. Амоша [7], Л. Головка, Ю. Крегул, В. Лагутін [8], В. Ляшенко, Н. Осадча, В. Шевченко [9], В. Пастухова, Н. Куденко, Н. Трушкіна [10] та ін. Однак проблемні аспекти формування та розвитку конкурентного середовища на ринку газу в сучасних умовах трансформації національної економіки повною мірою не вирішені та потребують додаткової уваги.

Метою даної статті є дослідження тенденцій функціонування вітчизняного ринку природного газу та виявлення основних проблем його розвитку в контексті вдосконалення формування конкурентного середовища.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи ринок природного газу України в контексті забезпечення на ньому конкурентних відносин між господарюючими суб'єктами, сьогодні слід звернути увагу на його різнобічність (рис. 1).

Слід зазначити, і це підтверджують дані Антимонопольного комітету України (АМКУ) за 2020 р. [12], що до сфери природної монополії відносять ринки транспортування і зберігання природного газу, де домінує положення займають відповідно ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» та АТ «Укртрансгаз (яке, в свою чергу, входить до Групи Нафтогаз), та ринок розподілу природного газу, який представлений 46 операторами газотранспортної системи (ГРМ). Контроль за їх діяльністю та її регулюванням покладено на НКРЕКП.

Ринок постачання природного газу доцільно вважати потенційно конкурентним, адже постачання природного газу забезпечується багатьма постачальниками як для промислових споживачів, так і для населення. Ринок постачання природного газу для населення до серпня 2020 р. АМКУ вважав штучно монополізованим, що підтримувався постановами КМУ щодо покладання спеціальних обов'язків (ПСО), сьогодні ж даний ринок має певні ознаки монополізації за рахунок діяльності Групи Регіональної Газової Компанії (РГК), до складу якої входить 20 операторів ГРМ України, в компетенцію яких входить обслуговування 8 млн споживачів та 250 тис. км газопроводів України [13]. Щодо постачання природного газу підприємствами теплової комунальної енергетики (ТКЕ), то даний ринок вважається штучно монополізованим НАК «Нафтогаз», оскільки переважно саме ним здійснюється постачання газу.

Природний газ як товар надходить на вітчизняний ринок як від газовидобувних підприємств, які видобувають його в Україні, так і від господарюючих суб'єктів, які його імпортують.

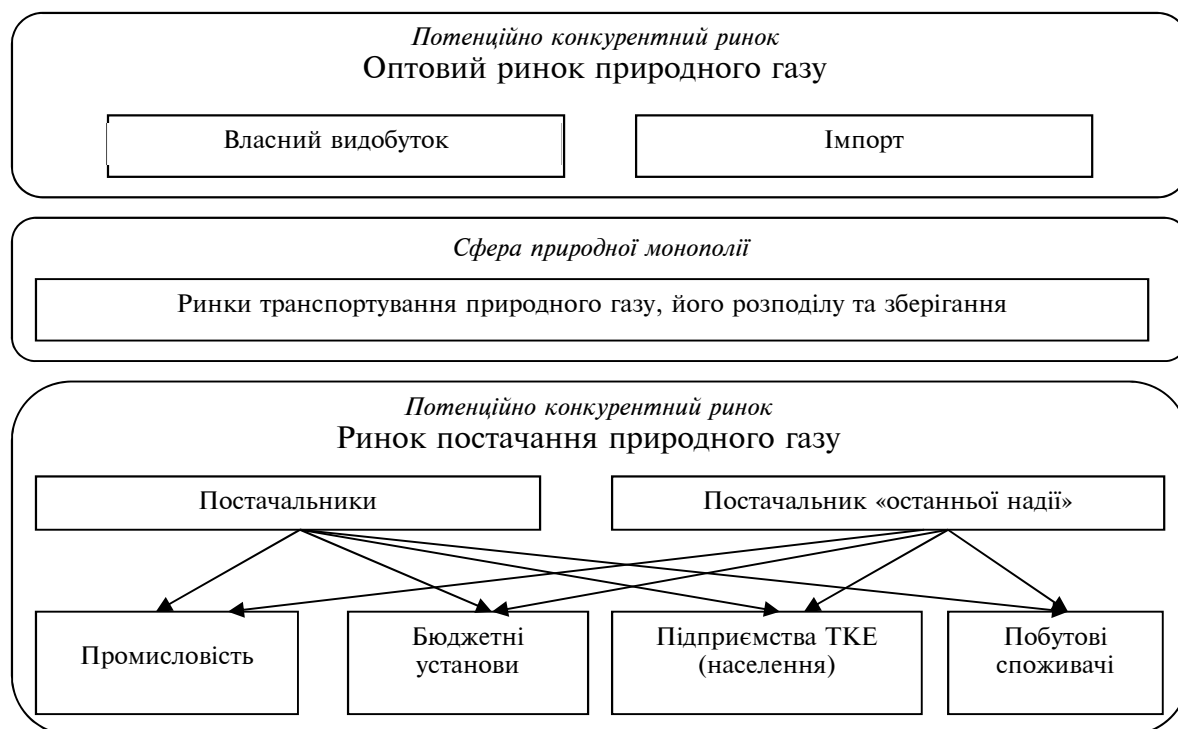

Рис. 1. Ринок природного газу України (складено авторами за джерелом [11])

АТ «Укргазвидобування» та НАК «Нафтогаз України» з усіма суб'єктами, що з ним пов'язані відносинами контролю, займають монопольне (домінуюче) становище на ринку реалізації природного газу безпосередньо від виробника. Слід зауважити, що саме для Групи Нафтогаз є характерною її участь на усіх етапах просування природного газу (видобуток, транспортування та зберігання, розподіл та постачання споживачу).

Дані висновки доцільно проілюструвати аналізом статистичних даних щодо діяльності основних суб'єктів господарювання на ринку природного газу України.

Група Нафтогаз має доступ до природного газу, який видобуває АТ «Укргазвидобування», а це 70% від загального видобутку газу в Україні [12], що надає їй значні конкурентні переваги на даному ринку і призводить до зниження конкуренції.

За даними АМКУ у 2020 р. в Україні загалом спожито близько 30 млрд м³ природного газу (рис. 2), з якого на власний видобуток припадає лише 35%, решта – імпортується [12]. Зміну обсягів споживання природного газу в Україні впродовж I кв. 2019 – I кв. 2021 р. наведено на рис. 2. Слід зазначити, що споживання побутовими споживачами природного газу становить у I кв. 2021 р. 27% від валового обсягу спожитого природного газу в Україні.

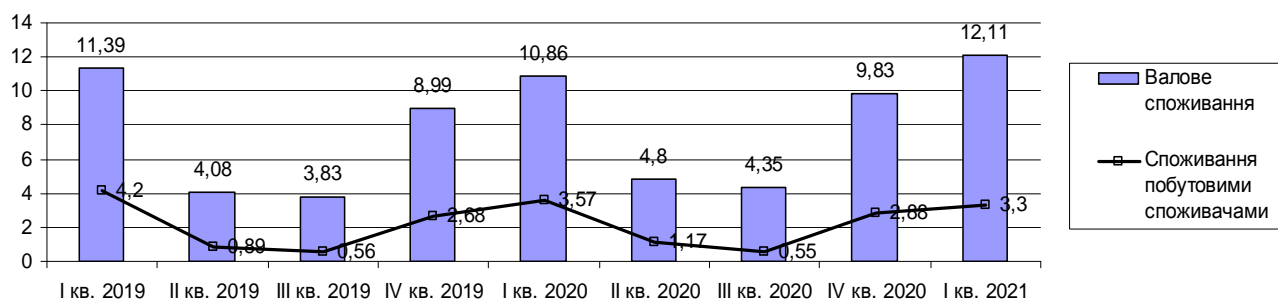

Рис. 2. Динаміка споживання природного газу в Україні, млрд м³ [14]

До найбільших державних видобувних підприємств в Україні за обсягами видобутку природного газу належать АТ «Укргазвидобування» та ПАТ «Укрнафта», а до приватних – ДТЕК Нафтогаз і Burisma Group. Серед 60 суб'єктів господарювання, що займаються імпортом природного газу в Україну, найбіль-

шим є НАК «Нафтогаз України». Динаміка видобутку природного газу в Україні протягом I кв. 2019 – I кв. 2021 р. наведена на рис. 3. Як бачимо, частка АТ «Укргазвидобування» і АТ «ДАТ Чорноморнафтогаз» у I кв. 2021 р. становила 69,7% від загального обсягу видобутого природного газу в Україні.

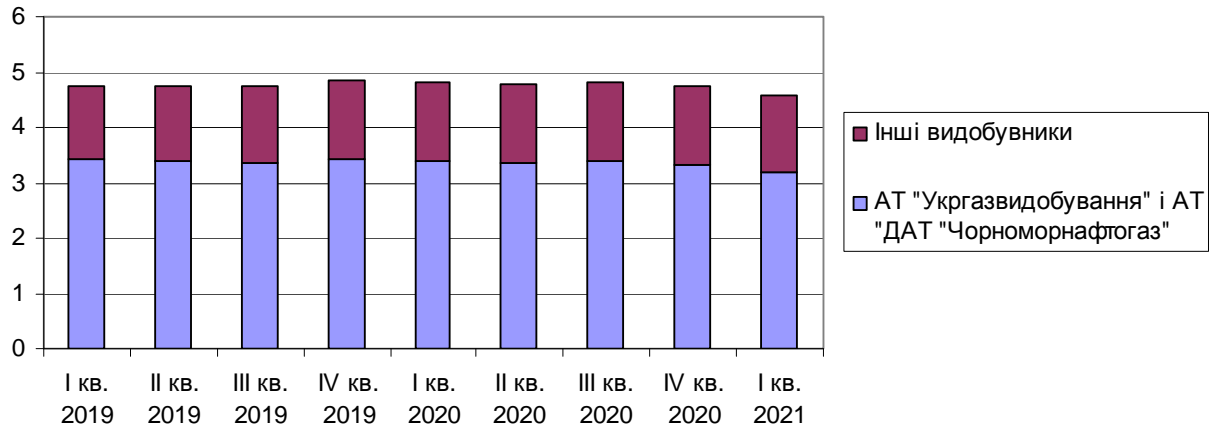

Рис. 3. Динаміка видобутку природного газу в Україні, млрд м³ [14]

Динаміка обсягів природного газу, що імпортувався в Україну впродовж I кв. 2019 – I кв. 2021 р. наведена на рис. 4. Зауважимо, що найбільші обсяги імпорту характерні для IV кв. 2019 р., а саме 6,8 млрд м³ природного газу.

У 2020 р. природний газ в Україну імпортувався виключно із європейського ринку газу. Кількість поставачальників газу на вітчизняному ринку продовж минулого року зросла на 12% та становила 86 одиниць.

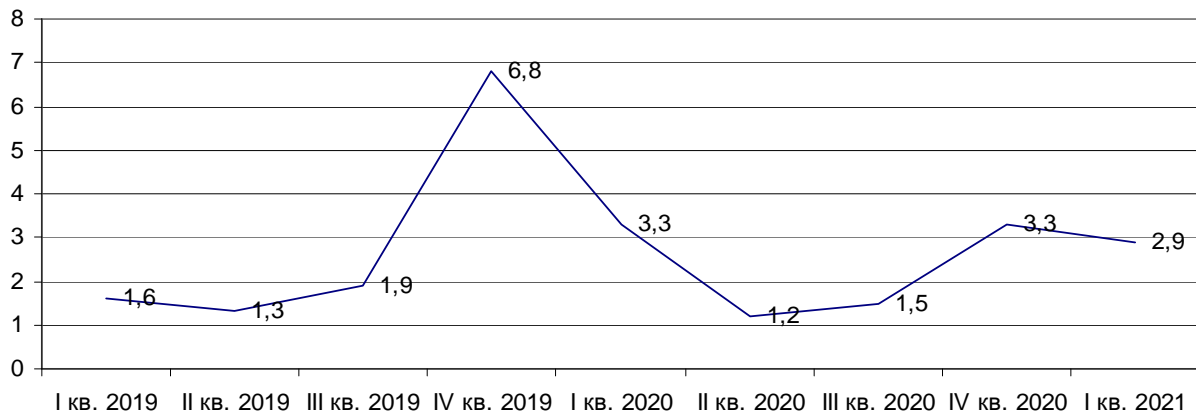

Рис. 4. Динаміка імпорту природного газу в Україну, млрд м³ [14]

Від початку 2020 р. розпочала функціонування схема-постачання «Shorthaul», що передбачає прокачування природного газу із східноєвропейських країн через територію України за економічно обґрунтованою ставкою для потреб для іноземних споживачів. Окрім того, запропоновано цікаві та дієві схеми та тарифи іноземним контрагентам щодо зберігання обсягів природного газу у вітчизняних підземних сховищах газу, зокрема без сплати податків та митних платежів за умови такого зберігання терміном до трьох років. Такі привабливі пропозиції привели до того, що вперше в останньому кварталі минулого року Україна розпочала реекспорт газу у європейські держави.

Щодо цін на роздрібному ринку природного газу прослідковується тенденція до їх зростання для побутових споживачів починаючи з II кв. 2020 р., для побутових споживачів ціна не виявляє стійких тенденцій щодо зміни, що пов'язано з регулюванням даного сегменту ринку КМУ у зв'язку з поширенням захворювання COVID-19 (рис. 5). Також на дані тенденції змін роздрібною ціни природного газу впливає умовний поділ даного ринку на регульований і нерегульований.

Сьогодні більшість газопостачальних підприємств в Україні пропонують газ для населення за «річним тарифом», за яким ціна 1 м³ газу становить 7,99 – 13,5 грн. Доцільно здійснити порівняльний аналіз вітчизняних цін на природний газ та його доставку з цінами, що діють в європейських країнах (рис. 6).

Ціну 7,99 грн/м³ природного газу неможна вважати для населення справедливою, адже:

- обсяги власного видобутку (близько 20,2 млрд м³, з яких 14,2 млрд м³ – державний видобуток, а решта – приватний) повною мірою задовольняють потреби населення та ще близько 6,1 млрд м³ можна спрямувати для потреб промислових споживачів;

- з огляду на те, що поставки з європейського ринку складають лише третину від загальної потреби вітчизняної економіки (30 млрд м³), відпускна ціна теж не повинна бути вищою, аніж 30%;

- поки що не оприлюднено методології або ж методики визначення пропонованого річного тарифу на природний газ;

- значна частина вітчизняних домогосподарств з огляду на відсутність платоспроможності не в змозі опалювати своє житло до необхідної температури у холодну пору року [15].

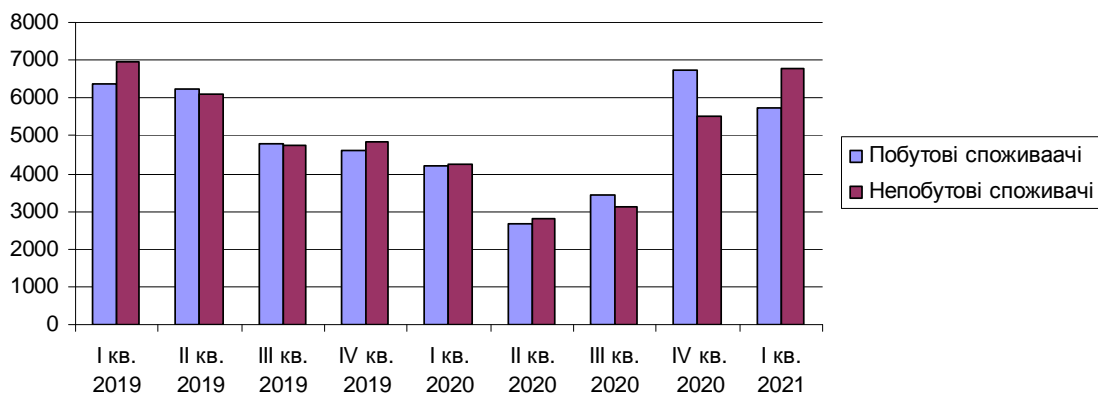

Рис. 5. Динаміка цін природного газу на роздрібному ринку України (без тарифів транспортування і розподілу газу та ПДВ), грн/тис. м³ [14]

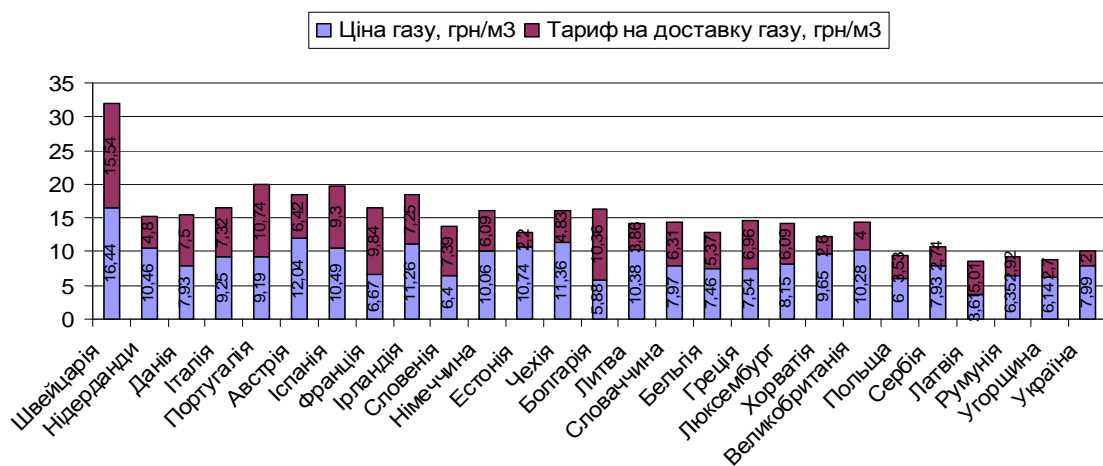

Рис. 6. Ціни на природний газ та його доставку в Україні та Європі [15]

Порівняльну структуру ціни природного газу для населення в Україні та 27 країнах ЄС доцільно представити на рис. 7.

Підсумовуючи вищенаведене, варто відзначити й інші ключові аспекти у розвитку національного роздрібного ринку газу, а саме:

- відміна для побутових споживачів режиму ПСО, а також запровадження відкритого роздрібного ринку газу у серпні минулого року, внаслідок чого на вітчизняному ринку почало діяльність багато нових газопостачальних компаній (для прикладу: «Енергетичні ресурси України», «Мегават», «ОККО» та ін.);

- запровадження у господарську практику відповідних механізмів та процедур, що дозволили оптимізувати процес заміни постачальника газу (за оцінками експертів у понад 6 разів);

- вітчизняна ГПК «Нафтогаз України» виграла відкрий конкурс, за результатами якого її призначено т.зв. «постачальником останньої надії»;

- лише у минулому році понад пів мільйона споживачів природного газу скористались перевагами запровадження відкритого ринку та змінили постачальника газу.

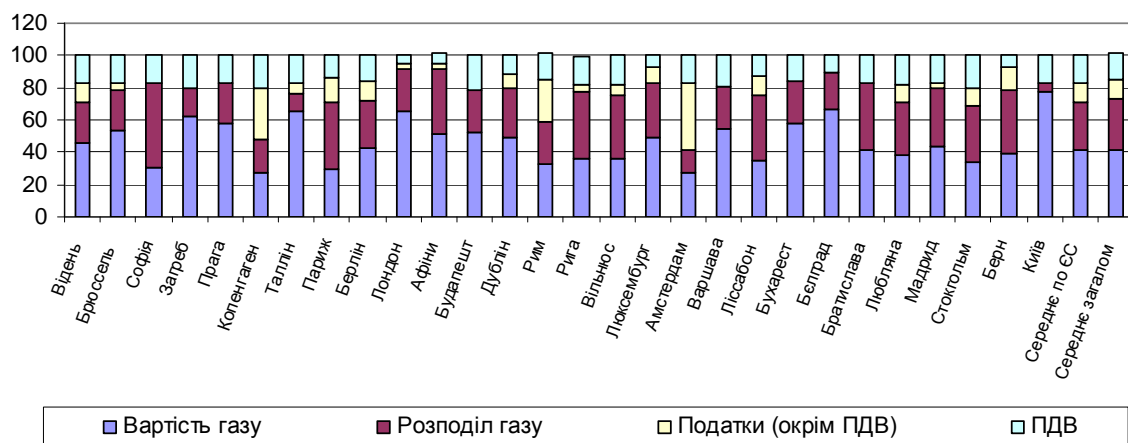

Рис. 7. Структура ціни на природний газ для населення, % [15]

Якщо розглядати найважливіші результати, що були досягнуті на оптовому ринку природного газу, то слід зазначити таке:

– сумарний обсяг продажу природного газу у 2020 р. на Українській енергетичній біржі становив 2,5 млрд м³, що було в 6,5 раза більше порівняно з 2019 р. [15];

– зросла ліквідність учасників ринку завдяки впровадженню короткострокового ринку природного газу у внутрішньодобовому форматі та форматі «на добу вперед»;

– запровадження продажу природного газу на умовах післяоплати з гарантією банку та подовження терміну післяоплати з 30 до 45 днів;

– запровадження квартальної фіксованої ціни на постачання природного газу;

– прозорість розвитку даного ринку, про що свідчить 9 балів із 20 максимально можливих, які отримала Україна при дослідженні та порівнянні газових хабів, які проводила Європейська федерація енерготрейдерів у 2020 р.

Рівень конкуренції на оптовому ринку природного газу доцільно проілюструвати з допомогою коефіцієнта ринкової концентрації – індексу Герфіндаля-Гіршмана (рис. 8).

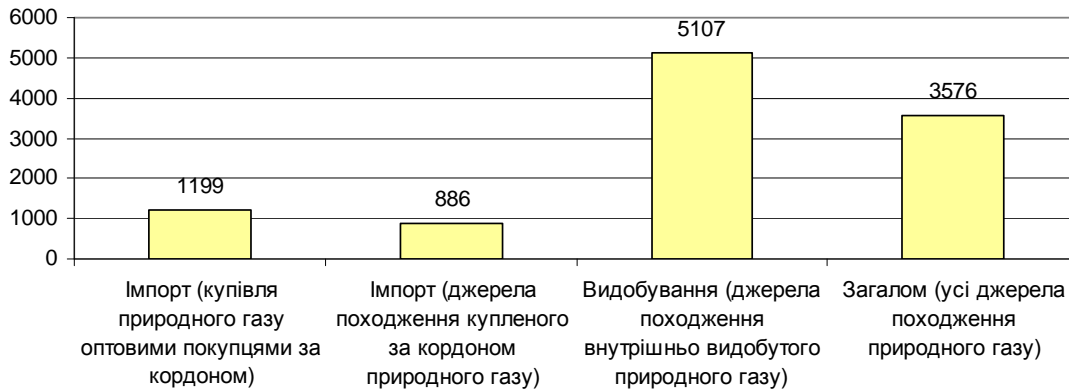

Рис. 8. Індекс Герфіндаля-Гіршмана для оптового ринку природного газу в Україні у 2020 р. [16]

Як бачимо, найбільш концентрованим є сегмент власного видобутку природного газу, де індекс Герфіндаля-Гіршмана становить 5107 (з 10000 максимально). Таку високу концентрацію забезпечують три найбільші видобувні підприємства, загальна частка яких на даному ринку у 2020 р. складала 84% від загального обсягу видобутого природного газу в Україні. Слід зазначити, що дана частка зберігається впродовж останніх років практично незмінною (2017 р. – 88%, 2018 і 2019 рр. – 86%). Середню концентрацію ілюструє сегмент імпорту природного газу щодо його купівлі оптовими покупцями за кордоном, а найнижчу – імпорт природного газу щодо джерел його походження (відповідно індекс Герфіндаля-Гіршмана становить 1199 і 886 з 10000 максимально) [16].

Випадки порушення конкурентної діяльності на ринку природного газу зустрічаються досить часто. У 2021 р. АМКУ виявлено порушення про захист конкуренції у вигляді встановлення цін на природний газ в діях низки газозбутових компаній України. Як засвідчили результати проведеного АМКУ аналізу, ціни на природний газ для побутових споживачів впродовж останніх 4-х місяців минулого та 1-го місяця поточного року у низки облгазів істотно перевищували аналогічні середні по Україні. Виявлення даного факту дозволило сформулювати обґрунтовані підозри зі сторони АМКУ до даної групи постачальників щодо отримання неправомірної винагороди та зловживання монопольним становищем та нанесення матеріальних втрат побутовим споживачам газу.

Усе це призвело до того, що у січні поточного року АМКУ відкрило провадження щодо ознак вчинення правопорушень цими постачальниками газу, зокрема порушення ст. 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», через зловживання їхнім

домінуючим становищем, що зумовило отримання неправомірної винагороди, завдання матеріальної шкоди побутовим споживачам та мало ознаки протиправних дій, які не відповідають постулатам добросовісної конкуренції.

У грудні 2020 р. АМКУ наклав економічні санкції у вигляді штрафів на низку акціонерних товариств (облгазів), що є структурними елементами Групи РГК, а саме «Вінницязгаз», «Волиньгаз», «Житомиргаз», «Закарпатгаз», «Запоріжжягаз», «Дніпрогаз», «Івано-Франківськгаз», «Дніпропетровськгаз», «Київоблгаз», «Криворіжгаз», «Львівгаз», «Миколаївгаз», «Рівнегаз», «Сумигаз», «Харківгаз», «Харківськгаз», «Хмельницькгаз», «Чернівцігаз», а також «Чернігівгаз». Загальна сума накладених на групу вище зазначених суб'єктів господарювання штрафів становила понад 381 млн грн [17].

Зокрема названі облгази впродовж листопада 2016 р. – липня 2018 р. під час проведення відкритих тендерів щодо закупівлі приладів для обліку газу для побутових споживачів виставляли до потенційних постачальників-учасників торгів специфічні необов'язкові вимоги стосовно надання останніми додаткових документів (протокол про випробування із позитивними висновками).

АМКУ дійшов висновку про те, що ці облгази зловживали своїм монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу, у результаті чого на них було накладено різні розміри штрафів. Для прикладу, у Західному регіоні України АМКУ оштрафувало «Волиньгаз» на 12879,4 тис. грн, «Закарпатгаз» – на 11066,1 тис. грн, «Івано-Франківськгаз» – на 18906,6 тис. грн, «Рівнегаз» – на 68080,2 тис. грн, «Чернівцігаз» – 9498,8 тис. грн [17].

Наприкінці грудня 2020 р. представник «Львівгаз» надав до АМКУ ухвалу Львівського окружного адмі-

ністративного суду, відповідно до якої проти нього було заборонено приймати будь-які рішення. Однак АМКУ звернувся із заявою до судового органу вищої інстанції і дану ухвалу було скасовано, а «Львівгаз» змушений був оплатити накладений АМКУ штраф у розмірі 75634,2 млн грн [17]. Завдяки неупередженій та принциповій позиції АМКУ було реалізовано дієвий превентивний захід щодо захисту економічної конкуренції на даному сегменті ринку та на певній території.

Минулого року ТзОВ «Волиньгаззбут» поширило недостовірну інформацію про свою виробничо-господарську діяльність, а саме про умови постачання газу для споживачів різних категорій. Унаслідок проведеного розслідування АМКУ дійшло висновку про недобросовісну конкуренцію зі сторони ТзОВ «Волиньгаззбут», а саме поширення недостовірної інформації, яка вводить в оману споживачів, що призвело до порушення ст. 15 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Даній компанії АМКУ нарахував штраф у розмірі більш ніж 55 млн грн [17].

Дослідження АМКУ звернень, що надходять до нього щодо закупівлі природного газу, дозволило виокремити основні проблеми, з якими стикаються суб'єкти господарювання під час процедури проведення даних закупівель, а саме: замовник просить представити ліцензію на право постачання газу (оригінал чи копію). Усі ліцензії на постачання газу є у вільному доступі на сайті НКРЕКП; замовник просить постачальника пред'явити довідку про фізико-хімічні параметри природного газу. Водночас постачальник не може впливати на склад газу та його якість, адже за це несуть відповідальність підприємства, що здійснюють його транспортування та розподіл, та з якими замовник зобов'язаний підписати окрему угоду; замовник просить постачальника пред'явити документи щодо його матеріально-технічного забезпечення постачання газу. Саме таке забезпечення необхідне для отримання постачальником ліцензії від НКРЕКП; замовник просить постачальника з метою забезпечення страхового запасу підтвердити дані про наявність природного газу у сховищах. Водночас постачальники газу в більшості випадків не користуються підземними сховищами, адже цього не вимагає законодавство, що регламентує таку діяльність; замовник просить постачальника пред'явити довідку щодо ринкової ціни на природний газ, видану Торгово-промисловою палатою України. У такій ціні буде враховано тільки вартість природного газу відповідно до прейскуранту НАК «Нафтогаз України» і не буде враховано усіх аспектів ціноутворення газовидобувних та газопостачальних підприємств щодо зменшення даної ціни. Окрім того, замовник самостійно може обрахувати мінімальну ціну газу на вітчизняному ринку.

Отже, вищезазначені вимоги є зайвим тягарем для постачальника природного газу і можуть спричинити відхилення його заявки, яка, можливо, буде найкращою серед усіх поданих. З метою вдосконалення документації щодо проведення процедури закупівлі природного газу в Україні (а саме в контексті її спрощення, відкритості та підвищення ефективності), АМКУ надає рекомендації Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, а саме методичні роз'яснення та рекомендації до змін типової тендерної документації процедури закупівлі природного газу (ДК 021:2015:09120000-6 Газове паливо).

З метою забезпечення всіх учасників ринку природного газу та дотримання вітчизняних законодавчих норм і відповідних процедур, протидії правопорушенням у сфері конкурентних взаємовідносин АМКУ формує та реалізує низку заходів комплексного та системного характеру. Для прикладу, АМКУ розроблено та передано 37 постачальникам газу відповідні рекомендації для ознайомлення та обов'язкового впровадження ними у господарську практику. Вони передбачають обов'язкове та своєчасне інформування споживачів побутового газу про ціну на природний газ та процедуру її встановлення з метою забезпечення умов формування конкурентних відносин на даному ринку.

В умовах сьогодення ринок газу побутових споживачів істотно не різниться від аналогічних ринків для інших споживачів. В Україні перебуває у стадії становлення система, що передбачає безперешкодне обрання споживачами постачальника природного газу на конкурентних умовах, очевидно, що ключовими критеріями є ціна за товар, умови постачання (пакетні пропозиції) та якість обслуговування.

Упродовж першого кварталу поточного року кількість суб'єктів постачальників газу становила 266 одиниць. Як свідчать результати оцінювання, проведеного НКРЕКП, питома вага операцій операторів ГРМ на ринку постачання природного газу скорочується та навпаки зростає НАК «Нафтогаз України». Зокрема перших – з 69% у IV кв. минулого року до 58% у I кв. поточного року та навпаки НАК «Нафтогаз» – із 7% в аналогічному періоді минулого року до 18% у першому кварталі поточного року (рис. 9) [14].

Щодо ринку постачання газу побутовим споживачам, то близько чверті обсягів припадає на інші суб'єкти господарювання, ситуація ж щодо регіональних газових компаній та НАК «Нафтогаз України» демонструє тенденції до аналогічних по ринку загалом. Питома вага РГК у IV кв. 2020 р. – I кв. 2021 р. знизилась на 4%, НАК «Нафтогаз України» – навпаки зросла на 11%. На кінець першого кварталу поточного року на РГК припадало 19% від усього ринку газу для побутових споживачів, а НАК «Нафтогаз України» – 46% [14].

Окрім того, більшість споживачів газу не були готові до запровадження ринку природного газу, за оцінками НКРЕКП близько 80% побутових споживачів не володіли достатньою інформацією щодо гарантованих державою прав та передбачених законодавством можливостей, з огляду на це, вони були вкрай вразливими щодо дій постачальників та розподільців газу (трансгазів та облгазів), що зумовило необхідність посилення ролі на даному ринку державних та незалежних регуляторів (КМУ, НКРЕКП тощо).

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід окреслити найважливіші чинники, що негативно впливають на розвиток конкуренції на ринку природного газу (рис. 10).

Обмежений та неповноцінний доступ до ринку природного газу газорозподільних компаній зумовлює серйозні деформації та спричиняє ризики для функціонування добросовісної конкуренції на ньому.

Висновки. Аналізуючи результати проведеного дослідження ринку природного газу виявлено, що рівень концентрації різних його сегментів може коливатися від низького, що засвідчує існування конкурентного середовища, до високого, який притаманний монополії. Даний ринок поки що перебуває на стадії ста-

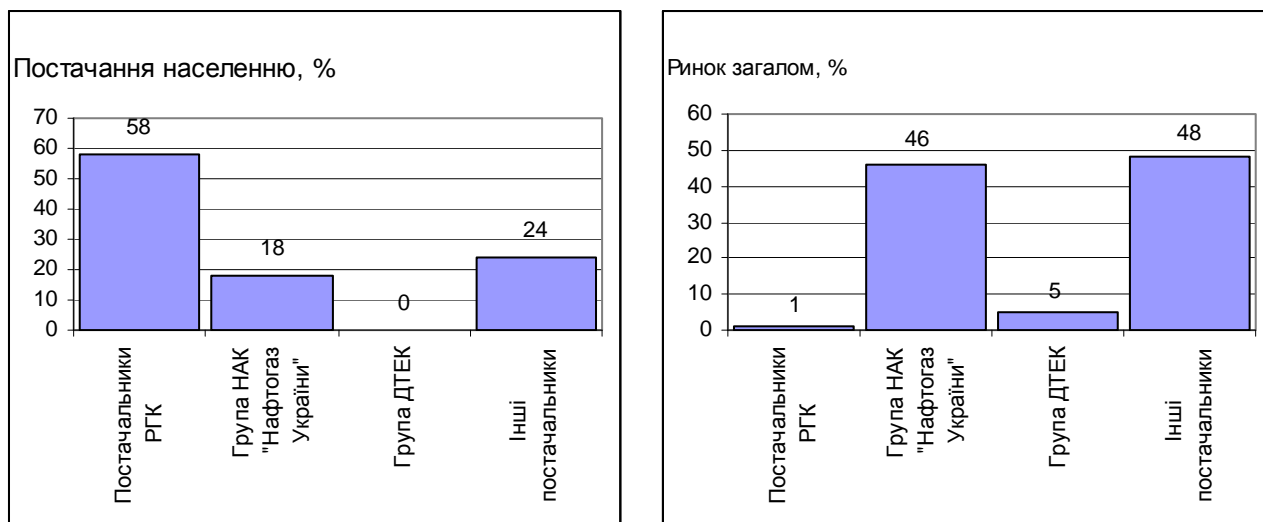

Рис. 9. Питома вага компаній у постачанні природного газу в Україні [14]

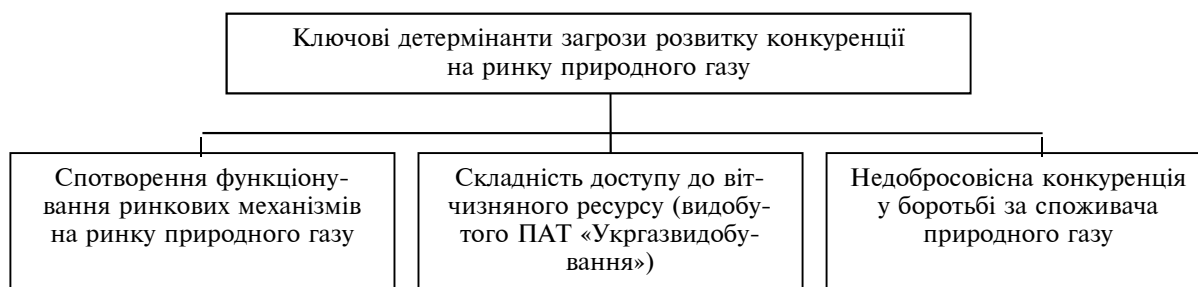

Рис. 10. Фактори негативного впливу на конкуренцію на ринку природного газу

новлення, рівень конкурентоспроможності істотно диференціюється по різних постачальниках. Основними проблемами формування конкурентного ринку природного газу в Україні є: низька ліквідність ринку природного газу; висока концентрація як на оптовому, так і на роздрібному ринку природного газу; «пільговий» доступ НАК «Нафтогаз України» до газу внутрішнього видобутку; непрозорість ринку; неефективність методик визначення цін та тарифів розподілу природного газу; неефективний облік природного газу та відсутність єдиної його методики; неефективність регуляторного середовища на ринку; значні борги облгазів за використаний природний газ перед ГТС; обмежений доступ суб'єктів господарювання та населення до біржових майданчиків щодо доступу до внутрішнього видобутого природного газу тощо.

Виявлені проблеми засвідчують, що окремі аспекти забезпечення дієвого конкурентного середовища на ринку природного газу в Україні залишаються досі невирішеними.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д., Филлюк Г. М. Природні монополії: монографія. Київ, 2006. 367 с.
2. Брич В. Реформування ринку електроенергії України в контексті її інтеграційних намірів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 1. С. 7-18.
3. Warell L., Sundqvist T. Market Opening in Local District heating Systems. Working Paper, Economics Unit. Lulea University of Technology and Swedish Competition Authority. 2006. 46-52.

4. Kotlowski A. Third-Party Access Rights in the Energy Sector: A Competition Law Perspective. *Utilities Law Review*. 2007. 78-86.

5. Стадницький Ю., Кривуцький В. Причини виникнення та існування природних монополій. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 10. С. 25-40.

6. Швед О. Дослідження якості надання послуг підприємств реалізаторів газу. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2019. № 5 (17). С. 39-43.

7. Амоша О. І., Нікіфорова В. А. Місце та роль металургії України на глобальному металоринку у 2013-2018 рр. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 27-35.

8. Лагутін В. Монополія та конкурентна політика: політико-економічні проблеми. *Економічна теорія*. 2015. № 4. С. 89-97.

9. Ляшенко В. І., Осадча Н. В., Шевченко В. Г. Світові тенденції розвитку атомно-енергетичного комплексу та їх вплив на атомно-промисловий комплекс України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 20-35.

10. Пушак Г. І., Трушкіна Н. В. Обґрунтування доцільності створення транспортно-логістичного кластеру в Карпатському економічному районі. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 1 (63) С. 61-77.

11. Шевцова Ю. П. Стан розвитку конкуренції на ринку постачання природного газу для потреб побутових споживачів. URL : https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/imported_content/5d690f7b173ca.pdf (дата звернення: 10 жовтня 2021 р.).

12. Звіт Антимонопольного комітету України за 2020 рік. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf> (дата звернення: 2 вересня 2021 р.).

13. Регіональна Газова Компанія URL: <https://eba.com.ua/member/regionalna-gazova-kompaniya/> (дата звернення: 15 жовтня 2021 р.).

14. Результати моніторингу функціонування ринку природного газу за I квартал 2021 року. URL: https://www.nerc.gov.ua/index.php/map_12/data/filearch/Materialy_zasidan/2021/lypen/07.07.2021/web/printable.php?news=11677&lang=UA (дата звернення: 15 жовтня 2021 р.).

15. Білявський М. Газ по 7,88 грн за кубометр. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/gaz-po-7-88-grn-za-kubometr-takaia-tsena-nespravedlyva-dlia-bolshynstva-potrebytelei> (дата звернення: 15 жовтня 2021 р.).

16. Обґрунтування до рішення НКРЕКП про затвердження Звіту про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2020 році. URL: <https://www.nerc.gov.ua/storage/app/uploads/public/616/ff1/c9f/616ff1c9f342d821851220.pdf> (дата звернення: 1 вересня 2021 р.).

17. Антимонопольний комітет України. Офіційний вебпортал. URL: <https://amcu.gov.ua> (дата звернення: 1 жовтня 2021 р.).

References

1. Bazylevych, V. D., Fyliuk, H. M. (2006). Pryrodni monopolii [Natural monopolies]. Kyiv. 367 p. [in Ukrainian].

2. Brych, V. (2013). Reformuvannya rynku elektroenerhii Ukrainy v konteksti yii intehratsiinykh namiriv [Reforming the electricity market of Ukraine in the context of its integration intentions]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University*, Issue 1, pp. 7-18 [in Ukrainian].

3. Warell, L., Sundqvist, T. (2006). Market Opening in Local District heating Systems. *Working Paper, Economics Unit*. Lulea University of Technology and Swedish Competition Authority.

4. Kotlowski, A. (2007). Third-Party Acces Rights in the Energy Sector: A Competition Law Perspective. *Utilities Law Review*, pp. 78-86.

5. Stadnytskyi, Yu., Kryvutskyi, V. (2003). Prychyny vynyknennia ta isnuvannia pryrodnykh monopolii [The reasons for the emergence and existence of natural monopolies]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current problems of the economy*, 10, pp. 25-40 [in Ukrainian].

6. Shved, O. (2019). Doslidzhennia yakosti nadannia posluh pidpryiemstv realizatoriv hazu. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 5 (17), pp. 39-43. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijits/31082019/6622 [in Ukrainian].

7. Amosha, O. I., Nikiforova, V. A. (2020). Mistse ta rol metalurhii Ukrainy na hlobalnomu metalorynku u 2013-2018 rr. [The place and the role of Ukraine's steel industry on the global steel market in 2013-2018]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), pp. 27-35. DOI: [https://doi.org/10.37405/17297206.2020.1\(38\).27-35](https://doi.org/10.37405/17297206.2020.1(38).27-35) [in Ukrainian].

8. Lahutin, V. (2015). Monopoliia ta konkurentna polityka: polityko-ekonomichni problemy [Monopoly and competition policy: political and economic problems]. *Ekonomichna teoriia – Economic theory*, 4, pp. 89-97 [in Ukrainian].

9. Liashenko, V. I., Osadcha, N. V., Shevchenko, V. H. (2020). Svitovi tendentsii rozvytku atomno-enerhetychnoho kompleksu ta yikh vplyv na atomno-promyslovyi kompleks Ukrainy [World trends in the development of the nuclear energy complex and their impact on the nuclear industry of Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 20-35. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).20-35](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).20-35) [in Ukrainian].

10. Pushak, H. I., Trushkina, N. V. (2021). Obhruntuvannia dotsilnosti stvorennia transportno-lohistychnoho klasteru v Karpatskomu ekonomichnomu raioni [Substantiation of Expediency of Creation of Transport and Logistics Cluster in the Carpathian Economic Region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (63), pp. 61-77. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-1\(63\)-61-77](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-1(63)-61-77) [in Ukrainian].

11. Shevtsova, Yu. P. Stan rozvytku konkurentsii na rynku postachannia pryrodnoho hazu dlia potreb pobutovykh spozhyvachiv [The state of development of competition in the market of natural gas supply for the needs of household consumers]. Retrieved from https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/imported_content/5d690f7b173ca.pdf [in Ukrainian].

12. Zvit Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2020 rik [Report of the Antimonopoly Committee of Ukraine for 2020]. Retrieved from <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf> [in Ukrainian].

13. Rehionalna Hazova Kompaniia [Regional Gas Company]. Retrieved from <https://eba.com.ua/member/regionalna-gazova-kompaniya/> [in Ukrainian].

14. Rezultaty monitorynhu funktsionuvannia rynku pryrodnoho hazu za I квартал 2021 roku [Results of monitoring the functioning of the natural gas market for the first quarter of 2021]. Retrieved from https://www.nerc.gov.ua/index.php/map_12/data/filearch/Materialy_zasidan/2021/lypen/07.07.2021/web/printable.php?news=11677&lang=UA [in Ukrainian].

15. Biliavskiy, M. Haz po 7,88 hrn za kubometr [Gas at UAH 7.88 per cubic meter]. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/statti/gaz-po-7-88-grn-za-kubometr-takaia-tsena-nespravedlyva-dlia-bolshynstva-potrebytelei> [in Ukrainian].

16. Obgruntuvannia do rishennia NKREKП pro zatverdzhennia Zvitu pro rezultaty diialnosti Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh, u 2020 rotsi [Substantiation to the decision of the National Commission for Regulation of Economic Competition on]. Retrieved from <https://www.nerc.gov.ua/storage/app/uploads/public/616/ff1/c9f/616ff1c9f342d821851220.pdf> [in Ukrainian].

17. Antymonopolnyi komitet Ukrainy [Antimonopoly Committee of Ukraine]. Retrieved from <https://amcu.gov.ua> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2021

Формат цитування:

Пушак Г. І., Василів М. Ю. Проблеми розвитку ринку природного газу в Україні на конкурентних засадах. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 76-83. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).76-83](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).76-83)

Pushak, H. I., Vasylyv, M. Yu. (2021). The Problems of Development of the Natural Gas Market in Ukraine on a Competitive Basis. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (41), pp. 76-83. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).76-83](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).76-83)